

poler så finns det ingen anledning att sluta kämpa för en jämlikare värld. Det kommer dock inte att bli lätt att uppnå en jämlikare värld då det finns motståndare till jämlikhet både inom den politiska och den ekonomiska sfären. Callinicos har helt rätt när han säger: "Att kräva jämlikhet är att föreslå revolution" (s. 130).

Nichlas Johansson

KARIN LINDGREN: *Vad styr ledaren? Om beslutsfattare och policyförändring i säkerhetspolitiska kriser.* Uppsala universitet, Institutionen för freds- och konfliktforskning 2003.

Karin Lindgren gifter i sin doktorsavhandling ihop två populära forskningsområden. Det ena är utrikespolitiska kriser, det andra är politisk förändring. Studiet av utrikespolitik har sedan länge präglats av en livaktig diskussion kring det mest fruktbara sättet att konstruera förklaringar. Precis som inom andra delar av samhällsvetenskapen handlar det om vilken vikt som skall tillmätas strukturella omständigheter i förhållande till de överväganden som görs av enskilda beslutsfattare och andra typer av aktörer. Spelar det någon roll om den svenske regeringschefen heter Carl Bildt eller Göran Persson? Eller kommer Sveriges relationer till omvärlden att utvecklas på ungefär samma sätt, oberoende av personliga och ideologiska skillnader hos ledande beslutsfattare?

Många svarar obetingat ja på den typen av frågor. Om vi skall kunna förklara varför stater gör som de gör inom utrikespolitiken, hävdar man, så räcker det inte med att studera sådant som internationella maktförhållanden eller världskapitalismens utveckling över tiden. Den typen av omständigheter kan bara utgöra ett slags yttre parametrar för politiskt handlande. Inom ramen för sådana strukturer kan enskilda beslutsfattare ändå välja att agera på väldigt olika sätt. Som forskare gäller det således att studera de beslutsprocesser varigenom staten lägger fast sin hållning mot omvärlden. Endast genom att "öppna upp den svarta lådan", för att använda en i sam-

manhanget sliten metafor, anses det möjligt att studera hur aktörer och strukturella omständigheter ömsesidigt påverkar varandra i utformningen av en stats utrikespolitiska hållning.

Det är också i det ljuset som man skall se den traditionella förkärleken för att studera kriser. Vid kriser inträder ett hot mot någon form av värden, det råder stor osäkerhet om vart utvecklingen är på väg, och beslutsfattarna befinner sig i brist på tid. En sådan tillsynpunkt anses instrumentell ur forskningssynpunkt såtillvida att variationerna i mänskligt agerande då tänkes vara större än vad de skulle vara under mer normala omständigheter. En klassisk inspirationskälla för forskningen kring utrikespolitiska kriser är Graham Allison (1971) inflytelserika bok *Essence of Decision*.

Även det andra forskningsområdet, studiet av politisk förändring, bygger på en närmast evig problemställning. Samhällsvetare anser sig ju vanligtvis vara ganska bra på att förklara varför saker och ting är som de är. Det finns i stort sett alltid en stor uppsättning omständigheter som skulle kunna anföras som tänkbara orsaker till en given situation. Den teoribildning som syftar till att förklara stabilitet och social tröghet av olika slag är följaktligen mycket omfattande. Problemet är bara det att verkligheten ingalunda är konstant över tiden. Saker och ting förändras, och då stöter forskarna genast på problem. Den teoribildning som syftar till att förklara dynamik i sociala förhållanden är således klart mindre omfattande. Samtidigt finns det naturligtvis en imponerande intellektuell tradition även kring detta. Förändring är ett viktigt tema för Karl Marx, Emile Durkheim, Max Weber, Herbert Spencer och andra berömda och beryktade 1800-talstänkare.

Även inom forskningen kring politisk förändring finns en stark betoning av kriser. Här finns således ett gemensamt tema. Under normala omständigheter, tänker man sig, kringgärdas politiken av en betydande stabilitet och tröghet. Särintressen och administrativa rutiner låser fast den rådande ordningen. Att på avsiktlig väg driva igenom någon stor förändring av den politiska inriktningen är således mycket svårt.

I samband med krissituationer öppnar sig emellertid en sådan möjlighet. Hot och stress

tenderar att lösa upp stabiliserande strukturer och göra det möjligt att föra in utvecklingen i nya hjulspår.

Det här är en krisstudie på svensk botten. Lindgren studerar policyförändringar som uppstår i samband med säkerhetspolitiska kriser. Säkerhetspolitik definieras brett och sägs innefatta såväl militära som ekonomiska hotsituationer. Undersökningen utgår från två huvudfrågor. Den ena har en psykologisk dimension och handlar om hur beslutsfattare påverkas av den press som de utsätts för i samband med en kris. Den andra har en strategisk inriktning och handlar om hur krisen kan utnyttjas för att driva igenom en önskvärd politisk förändring.

De två frågorna förs samman till en huvudfrågeställning: "Vad styr svenska ledare på strategiska positioner i riksdag, regering och myndigheter vid utformningen av inriktningen på centrala beslut tagna under försvarspolitisk respektive ekonomisk kris?" (p. 4). Termen "styr" tilldelas således en dubbel innebörd: å ena sidan syftar den på hur krisen påverkar beslutsfattarna, å andra sidan på hur dessa försöker påverka beslutsprocessen i eget syfte.

Avhandlingen i korthet

Undersökningen är upplagd som en hypotesgenererande studie. Författaren utgår från den teoretiskt orienterade litteraturen kring ledarskap, kriser och förändring. På grundval av det deducerar hon fram fyra hypoteser som först provas empiriskt, och sedan formuleras om på grundval av studiens resultat. Den teoretiska grundvalen för hypotesbildningen är relativt komplex, det är således svårt att göra författaren full rättvisa i det här formatet. De två första hypoteserna handlar emellertid om det egenhändigt konstruerade begreppet "press" och den inverkan som det kan tänkas ha på beslutsfattarna i en krissituation. Författaren tar fasta på teoribildningen kring det som på engelska brukar betecknas som "framing", dvs. problemets inramning. Hur människor reagerar på ett visst problem tänkes bero på hur problemet tolkas och definieras i det ögonblick som det uppstår: tillhör det här en kategori som jag har hanterat och löst tidigare, eller representerar det något nytt och annorlunda?

Hypoteserna A1 och A2 går ut på att inramningen av problemet samvarierar med graden av press. Sambandet är U-format i den meningen att om beslutsfattarna befinner sig vid någon av presskurvans båda utkanter, där de antingen upplever låg eller mycket hög press, antas de klassificera problemet som något de är bekanta med sedan tidigare. Under sådana omständigheter tänkes beslutsfattarna inte vara särskilt benägna att genomföra någon radikal förändring av rådande politik. Skulle de däremot befinna sig på kurvans mittpunkt, där de är utsatta för medelhög press, tenderar de i stället att göra en "situationsanpassad" inramning av problemet. De hämtar då in mer information och är mer känsliga för att problemet kanske kräver specifika och skraddarsydda lösningar.

Hypotes B handlar om ledarens agerande i beslutsprocessen. Författaren tänker sig, med gott stöd i litteraturen på området, att politisk förändring förutsätter att ett nytt policyförslag stöds av någon centralt placerad person som på ett strategiskt vis söker lotsa förslaget igenom policyprocessen. Operationaliseringen sker här genom en rad olika kriterier för att uppskatta den grad av inflytande som en sådant beslutsfattare åtnjuter i beslutsprocessen.

Hypotes C kan sägas utgöra en vidareutveckling av föregående hypotes. Lindgren tänker sig att sannolikheten för att en substantiell förändring skall äga rum är större om ledaren utövar en hög grad av styrning av interaktionen i beslutsprocessen. Den teoretiska inspirationen hämtas här från teoribildning kring "manipulation" av små beslutsgrupper. En ledare som önskar sig ett visst beslut kan t ex försöka manipulera beslutsgruppens storlek. Det kan innebära att beslutsgruppen expanderar i syfte att försätta kända motståndare i minoritet, eller att gruppen minskas i syfte att utesluta personer som inte är beredda att gå "den rätta vägen".

Uppläggnings kompletteras med en typologi över policyförändring. Som en viktig inspirationskälla fungerar här bland annat Charles Hermanns (1990) typologi över förändringar på utrikespolitikens område. Lindgren modifierar Hermanns typologi, lägger till två egenhändigt konstruerade typer, och skapar sex möjliga utfall. Dessa delas in i huvudkategorierna "ingen

eller måttlig förändring" samt "substansiell förändring".

Hypoteserna provas sedan på ett omfattande empiriskt material. Det rör sig om två svenska kriser av tämligen olika karaktär. Den ena är den situation som uppstod när en sovjetisk u-båt av whiskeytyp, känd under beteckningen U-137, gick på grund i Karlskrona skärgård 1981. Den andra är den valutakris som uppstod på hösten 1992 då riksbanken, trots en höjning av räntan till hela 500 procent, tvingades överge den fasta växelkursen. De två huvudfallen bryts ned till inte mindre än 36 beslutstillfällen, och det är dessa som är föremål för den empiriska analysen.

Undersökningen vilar till stora delar på sekundärmaterial. Lindgren studerar framför allt memoartexter, offentliga utredningar och de undersökningar av fallen som gjorts av andra forskare som arbetat med andra frågeställningar och teoretiska utgångspunkter. Det finns också ett inslag av dagboksanteckningar, samt en skriftlig uppteckning från ett forskar- och praktikersymposium kring valutakrisen 1992.

Resultaten från den empiriska undersökningen är mest imponerande för Hypotes A1 och A2. Det visar sig nämligen att hela 13 av de totalt 15 beslut som innebar att politiken förändrades på ett substantiellt sätt fattades i en situation där ledarna befann sig under medelhög press. Av de totalt 21 beslut som inte innebar någon stor förändring fattades 20 i en situation där pressen på beslutsfattarna var låg eller mycket hög. Stödet för hypoteserna är således mycket starkt.

Vad gäller Hypotes B och C är bilden avsevärt mer splittrad. Ledarens inflytande förefaller vara viktigt vid sådana beslut som leder till en substansiell förändring, däremot saknas ett samband för de beslut som inte gör det. Variabeln har här ett positivt värde endast vid 9 av 21 sådana beslut. När det gäller ledarens styrning av interaktionen i beslutsprocessen gäller i stället det omvända. Hypotesen har stöd vid beslut som inte leder till substansiell förändring, men saknar stöd för de beslut som faktiskt gör det. Endast vid 7 av totalt 15 sådana beslut bedöms graden av styrning ha varit hög.

I sin summering av undersökningen drar Lindgren följaktligen slutsatsen att Hypotes A1

och A2 kan betraktas som verifierade. För hypoteserna B och C presenterar hon i stället vissa revideringar som skulle kunna ligga till grund för fortsatt forskning. Den inledande tankegången om betydelsen av ledarens inflytande preciseras genom att hon för in en distinktion mellan formellt och faktiskt inflytande. I fallet med styrning av beslutsprocessen föreslår hon i stället en utvidgning av den tidigare definitionen så tillvida att styrning inte nödvändigtvis behöver ske av den eller de personer som har identifierats som ledare i gruppen. Uppfattade på det här viset så skulle hypotes B och C få ett starkare stöd i det empiriska materialet.

Kritik av den metodologiska upplägningen

Avhandlingen vilar på positivistisk grund. Så är för övrigt fallet med merparten av forskningen kring kriser och policyförändring. Verkligheten anses således åtkomlig endast genom empiriska observationer, sociala fenomen anses kunna förklaras i termer av orsak och verkan, och empiriska fall behandlas med experimentell logik.

Det finns många skäl till varför detta kan betraktas som ett mycket rimligt val av vetenskapsteoretisk utgångspunkt, inte minst det faktum att problemområdet har jämförelsevis tydliga praktiska implikationer. Däremot tycker jag att författaren kunde ha bemödat sig om att motivera detta i avhandlingen. Det hade då blivit tydligt att hon är medveten om att det är just ett val, och att de resultat hon kommer fram till är beroende av det valet. En fördel med den vetenskapsteoretiska diskussion som tilldragit så stort intresse inom samhällsvetenskapen under senare år – förvisso ofta ett orimligt stort intresse – är att den trots allt tvingar fram tydligare och mer genomtänkta ställningstaganden i metodologiska grundfrågor.

Men det är inte bara för att hålla ryggen fri i förhållande till icke-positivistiska läsare som jag tycker att det hade varit på sin plats med en vetenskapsteoretisk diskussion. Jag föreställer mig nämligen att en sådan diskussion, även om det metodologiska grundperspektivet hade behållits, hade kunnat bidra till en något mindre mekanisk syn möjligheterna att använda sig av na-

turvetenskapliga analystekniker inom samhällsvetenskaplig forskning.

En fysiker eller kemist studerar "döda ting", de saknar i alla fall varje form av medvetande. Ett experiment som innebär att forskaren manipulerar värdet på en eller flera oberoende variabler kan således göras om gång efter annan, och utfallet kommer vid varje tillfälle att vara exakt detsamma. Vi som studerar människor har det betydligt svårare. Våra studieobjekt kan reflektera kring sin egen situation, lära sig av sina egna och andras erfarenheter, och inte minst blicka framåt och förutse att vissa saker kan komma att ske i framtiden. Till skillnad från naturvetarens experiment kan de "fall" som vi studerar därför aldrig vara helt oberoende av varandra. Det som händer idag lagras på det som hände igår, och en viss situation kan i strikt mening aldrig uppträda mer än en enda gång.

Hur viktigt är då denna insikt? En del kritiker påstår att det skulle utgöra grundskott mot hela den naturvetenskapligt inspirerade forskningsansatsen. Andra menar att ansatsen ändå är fruktbar – särskilt vid en jämförelse med de alternativ som står till buds – men att det samtidigt manar till försiktighet. En vanlig teknik för att försöka minimera problemet är att välja observationer som på förhand verkar vara så litet beroende av varandra som möjligt. Det kan till exempel innebära att de kommer från helt olika tidpunkter i historien, eller från olika geografiska och kulturella miljöer.

Lindgren gör i stället tvärtom. De två huvudfallen är hämtade från samma land, och de ligger relativt nära varandra i tiden. Inom ramen för huvudfallen finns sedan ett stort antal observationer där en begränsad krets av personer är inblandade i långa serier av beslut. Hennes motivering till det valet är att många omgivningsfaktorer då kan konstanthållas, och att ett sådant urval ökar möjligheterna till jämförelser. Något ligger det självfallet i detta; här finns ett avvägningssproblem som inte har någon enkel lösning. Samtidigt innebär det emellertid att t.ex. en person som ÖB Lennart Ljung är inblandad i inte mindre än elva av de beslut som studeras i samband med hanteringen av U-137. Riksbankschef Bengt Dennis figurerar på motsvarande vis i tio

av de beslut som studeras i samband med valutakrisen 1992.

Är Lennart Ljung verkligen densamme vid det första som vid det elfte beslutet? För mig verkar det rimligt att tänka sig att en beslutsfattare som under stor medial uppmärksamhet tvingas fatta en serie viktiga beslut i ett utdraget säkerhetspolitiskt krisförlopp skulle påverkas av det. Kanske blir en sådan person klokare och mer självsäker efter att framgångsrikt ha hanterat de beslut som krävdes i krisens inledningsskede. Kanske blir en sådan person efter en tid i stället trött, nervös och ouppmärksam? Jag vet inte. Däremot tycker jag inte att det verkar rimligt att tänka sig att beslutsfattaren kan reduceras till en oföränderlig enhet som reagerar på exakt samma vis varje gång han eller hon utsätts för ett visst stimuli.

Två lösningar hade här varit möjliga. En hade varit att välja andra fall där beroendet mellan beslutstillfällena hade varit något mindre uppenbar. Givet att författaren har haft tillgång till ett material kring två fall som i sig själva har ett betydande intresse, åtminstone för den svenske läsaren, har jag viss förståelse för att hon inte gjort på det viset. Den andra, och kanske mer realistiska lösningen, hade därför varit att på ett explicit sätt diskutera hur den här problematiken kan tänkas påverka de resultat hon får fram. En teoretisk nyckel hade här kunnat vara begreppet "inläring" som ju sätter sökarljuset just på det faktum att beslutsfattare påverkas och förändras över tid.

Kritik av analysmodellen och vissa begrepp

Lindgren sätter ledarskapet i centrum. Avhandlingens utgångspunkt är att politisk förändring skall förstås genom att studera ledaren och vad det är som får denne att göra på det ena eller det andra viset. Jag har i det avseendet ingen annan uppfattning än författaren, men det ställningstagandet är inte oproblematiskt. Den realism som man vinner genom att föra in riktiga människor i analysen har ett pris i form av att det blir betydligt svårare att generalisera och teoretisera. Den teoretiska komplexitet som utmärker Lindgrens avhandling är ett gott exempel på detta. De som väljer att tänka bort de enskilda aktörerna kan

däremot formulera enkla och eleganta teorier. Inom det som brukar betecknas som realistisk IP-teori tänker man sig ju som bekant att politisk förändring sker som en snabb och smidig anpassning till förskjutningar i den internationella maktbalansen. Inom marxistiskt inspirerad teori är det i stället den teknologiska utvecklingen och världskapitalismens utveckling som driver på i en viss riktning.

Vad är det då för fel på den typen av teori? Allmänt sett brukar vi ju tycka att enklare förklaringar är att föredra framför mer komplicerade. Lindgren hade här kunna bemöda sig mer om att försvara sin position. En central försvarslinje är att strukturellt inriktad teori, i sina bästa stunder, kan säga något om kausalitet. Däremot kan den aldrig säga något om *hur* saker och ting sker. För att förstå de mekanismer som ligger bakom ett visst fenomen krävs att forskaren ger sig ned på lägre analysnivåer och för in aktörer i analysen. Därtill kommer det uppenbara drag av reifiering som ofta utmärker den strukturellt orienterade forskningen. I praktiken kan ju strukturella förhållanden inte ha någon objektiv och självständig existens. Strukturer måste alltid tolkas, förmedlas och reproduceras av handlande individer. Ett interaktivt perspektiv av det slaget förutsätter att aktörer finns med i analysen. Med en argumentering uppbyggd på det viset så hade valet av perspektiv varit mer övertygande.

En betydande del av undersökningen ägnas åt begreppsbestämningar. Det är en naturlig följd av det positivistiska grundperspektivet som ju förutsätter klara definitioner och precisa operationaliseringar. En del av dessa är inte helt övertygande. Det gäller t ex nyckelbegreppet "centrala beslut" vilket definieras som "sådana beslut som togs i de två kriserna med anledning av de problem eller dilemman som bekymrade beslutsfattarna mest och som upptog mest tid och/eller uppmärksamhet" (sid. 31). I mina ögon framstår en sådan definition som mer än lovligt vag. Hur har författaren egentligen gått tillväga för att avgöra hur mycket tid och uppmärksamhet som ägnats ett visst problem, och hur mycket krävs egentligen för att ett beslut skall bli just "centralt"?

Jag sätter också ett visst frågetecken för definitionens sakliga innehåll. Är tid och uppmärk-

samhet verkligen de bästa kriterierna för att avgöra ett besluts centralitet? En forskare har naturligtvis rätt att definiera begreppen som han eller hon vill. För mig verkar det emellertid mer rimligt att tänka sig att det som gör ett beslut centralt är att det har vissa konsekvenser, eller en viss betydelse för utfallet. Beslutsfattare kan ju mycket väl tänkas ägna betydande tid och uppmärksamhet åt sådant som på det stora hela framstår som perifert.

En annan oklarhet gäller uttrycket 'beroende variabel'. Författaren låter genomgående detta syfta på utfallet i en tänkt beslutsprocess, dvs. på frågan om besluten leder till en policyförändring eller ej (t.ex. på sid. 31). Som vägledning genom modellbeskrivningen är detta möjligtvis riktigt. Uppfattat som en beteckning på det som faktiskt förklaras i avhandlingen framstår det däremot som en aning vilseledande. En stor del av undersökningen handlar ju om hur en viss oberoende variabel, "graden av press", påverkar "svenska ledare". Enligt min läsning är det då ledarna som utgör den beroende variabeln, inte frågan om policyförändring. En sådan tolkning ligger också närmast den mest naturliga läsningen av den fråga som ingår i avhandlingens titel: "Vad styr ledaren?". Det inslag av förvirring som detta ger upphov till hade kanske undvikits bäst om uttrycket helt enkelt hade utelämnats.

Den typologi över just policyförändring som författaren arbetar med vållar mig också visst huvudbry. De sex tänkbara utfallen ställs upp som en skala där graden av förändring tänkes gå från inget till mycket. De beteckningar som används är: ingen förändring, anpassningsförändring, medelförändring, problem- och/eller målförändring, paradigmatiske procedurförändring och paradigmskifte. Det som ställer till problem är den egenhändigt konstruerade typen "paradigmatisk procedurförändring" som avviker från de övriga. Begreppet sägs syfta på "ett skifte av makten över policy" (sid. 34), dvs. att ansvaret för en fråga på något vis flyttas från en institution eller beslutskoalition till en annan. En sådan förändring kan förvisso vara av stor betydelse. Men den kan också vara en skenmanöver som syftar till att dölja att beslutsfattarna egentligen inte vill göra något alls. Det förefaller mig i alla fall inte särskilt rimligt att på förhand utgå

från att en sådan förändring skulle vara mer omfattande en förändring som befinner sig längre ned på skalan.

Kritik av hypoteserna

Utformningen av Hypotes A1 och A2, med vidhängande teoretiska definitioner och operationaliseringar, har enligt min uppfattning klara förtjänster. Det finns sedan tidigare självfallet en hel del psykologiskt inspirerad krisforskning som tar fasta på begreppet "stress". Lindgrens innovativa användning av "press" är besläktad med denna. Men den teoretiska grunden skiljer sig åt så tillvida att hon på ett finurligt sätt kopplar sitt begrepp till teoribildningen kring "inramning" och det sätt på vilket detta kan tänkas påverka ledarens benägenhet att genomföra förändringar. Den brist på kumulativitet och jämförelsemöjligheter som uppstår genom att hon lanserar ett nytt begrepp, snarare än att bygga vidare på det som finns, uppvägs av att hon då kan föra in en intressant typ av teori till frågan om kriser och förändring.

De andra två hypoteserna är inte lika övertygande. Vid utformningen av Hypotes B, som handlar om ledarens inflytande, väljer författaren en operationalisering baserad på ett antal maktkriterier hämtade från litteraturen på området. Det rör sig om sådant som ledarens sakkunskap, formella befogenheter, de länkar som finns mellan krisen och andra sakfrågor som kräver ledarens uppmärksamhet, samt huruvida beslutsgruppens storlek understiger sex personer. Operationaliseringen är delvis välgjord, men hade ändå kunnat få bättre stadga om hon på ett tydligare sätt tagit sitt avstamp i en mer teoretisk diskussion kring maktbegreppet och olika typer av maktbaser. Det kriterium som handlar om beslutsgruppens storlek innebär också en onödig komplikation. Här finns förvisso en hållbar teoretisk grund: det verkar rimligt att tänka sig att ledarens inflytande samvarierar med gruppens storlek. Men hypotesen tenderar då att glida ihop med Hypotes C, som ju handlar om just beslutsprocessen och ledarens möjligheter att säkerställa ett gynnsamt utfall genom att på olika sätt påverka beslutsgruppens sammansättning.

Hypotes C säger att sannolikheten för en substantiell politikförändring är större om ledaren utövar en hög grad av styrning av interaktionen i beslutsprocessen. Lindgren låter sig här inspireras av den intressanta teoribildningen kring "manipulation" av små beslutsgrupper. Huvudtanken är att ledaren kan ägna sig åt "inneslutning", då beslutsgruppen expanderar på ett sådant sätt som försätter förändringsmotståndare i minoritet, och "uteslutning", varvid motståndarna i stället stängs ute från centrala möten. De flesta som någon gång varit föreningsaktiva kan nog dela uppfattningen att begrepp av det slaget har en underskattad förklaringspotential. Samtidigt är det svårt att bedriva forskning kring detta. Manipulationer av beslutsprocessen är inget som beslutsfattare gärna talar högt om, inte heller lämnar det några spår i skriftlig dokumentation.

Lindgren gör ett försök att komma åt fenomenet ändå. Men operationaliseringarna blir enligt min uppfattning alltför vaga för att säkerställa en rimlig grad av validitet. Hon frågar således om beslutsgruppen vid ett visst beslutstillfälle hade utökats eller begränsats. Men det är oklart vad hon använder som referenspunkt. I krisförlopp av det här slaget finns det ju sällan någon formell eller självklar beslutsenhet som bör innehålla beslutsfattare X, Y och Z. Gruppens sammansättning beror i stället delvis på sakfrågans karaktär, delvis på rena slumpen. Ännu mer problematiskt är att det här saknas ett kriterium för att avgöra om variationer i beslutsgruppens storlek beror på att någon förespråkade en annan linje än den som föredragits av ledaren. Frånvaro från ett visst möte kan ju faktisk bero på helt andra saker.

Avhandlingens bidrag

Hur skall avhandlingen då bedömas? På det teoretiska planet har undersökningen klara förtjänster. Lindgren håller forskningsfanan högt genom att hon strävar efter att teoretisera och generalisera. Hon ger allmänt sett prov på goda kunskaper om den principiellt inriktade litteraturen på en rad olika forskningsområden. De mindre goda resultat som presenteras för två av hypoteserna beror således inte på ett dåligt teo-

retiskt fotarbete, utan snarare på de metodologiska och begreppsliga problem som diskuterats ovan.

De teoretiska diskussionerna tillmätts emellertid inget egenvärde. Här i ligger enligt min bedömning en annan klar förtjänst. Lindgren är praktiskt inriktad: ambitionen är inte att förse världen med ytterligare en uppsättning abstrakta spekulationer, utan att mejsla fram verktyg som faktiskt kan prövas empiriskt. Till det mest intressanta i avhandlingen hör, som nämnts ovan, hennes innovativa konstruktion av variabeln "press". Fortsatt forskning kring beslutsfattande i kriser kan utvisa hur användbar denna nykonstruktion är, men de goda resultaten i den här undersökningen verkar lovande.

Flera av operationaliseringsdiskussionerna kring såväl ledarens inflytande som styrningen av beslutsprocessen framstår även de som välgjorda. Mitt intryck är att de problem som finns med utformningen av dessa hypoteser till viss del beror på begränsningar hos det empiriska materialet. Så förefaller till exempel vara fallet med ledarens styrning av interaktionen i beslutsprocessen. För att verkligen komma åt den typ av manipulationer som författaren är ute efter så krävs förmodligen en annan typ av empiriskt material, framför allt kvalitativa intervjuer med personer som själva varit inblandade i beslutsprocessen.

Frånvaron av sådana intervjuer skulle således kunna anföras som något negativt för undersökningen som helhet. Men författaren har här valt en annan väg, och givet detta så framstår ändå avhandlingens empiriska inslag som en avsevärd prestation. Det är svårt att inte låta sig imponeras av den synnerligen detaljrika beskrivningen av de aktuella händelseförloppen. Andra forskare som studerat de här fallen har förlitat sig på en mer översiktlig empiri. Lindgrens avhandling utgör således den mest grundliga och systematiska framställningen av beslutsgången kring U-137 och valutakrisen 1992 som finns idag.

Jakob Gustavsson

Referenser

- Allison, G T, 1971. *Essence of Decision. Explaining the Cuban Missile Crisis*. Harper Collins Publishers.
 Hermann, C F, 1990. "Changing Course: When Governments choose to Redirect Foreign Policy", i *International Studies Quarterly*, 34:1, 3–21.

STIG HADENIUS: *Dagens Nyheter historia. Tidningen och makten 1864-2000*. Stockholm 2002: Bokförlaget DN.

I den svenska tidningsvärlden är Dagens Nyheter det företag som genom åren har satsat hårdast på att utforska sin egen historia. Om man bortser från ett antal jubileumsnummer – som man inte bör bortse från – kan man dela in DN-litteraturen i två grupper.

Den en gruppen präglas av mer eller mindre memoarbetade bidrag från pensionerade eller allttjämt verksamma DN-anställda, ingalunda enbart journalister. Som exempel från senare år kan man nämna två volymer, ombesörjda av de framstående reportrarna Karl-Anders Adrup och Bengt Nordell.

Den andra gruppen består av forskningsbaserade arbeten om betydelsefulla personer eller perioder i tidningens historia. Från senare årtionden kan man här peka på bidrag av två välkända historiker, Jarl Torbacke och Alf W. Johansson. De har skrivit om perioderna 1922–46 respektive 1946–52. I samma kategori föreligger sedan någon tid ett omfattande arbete av den statsvetenskaplige pressforskaren Stig Hadenius.

Bokens titel antyder, att Hadenius har haft ett dubbelt syfte, vilket kortfattat utreds i förordet. För det första har han velat sammanfatta DN:s historia från starten 1864 till 2000 – ett slags syntes, med andra ord. I denna framställning har det, för det andra, "funnits en strävan att ge underlag för de grundläggande frågeställningarna: Vad har Dagens Nyheter haft för makt och vilka har haft makten över DN?" (s. 11).

För en statsvetenskaplig läsare är det andra syftet, maktaspekten, särskilt intressant – samtidigt som denna aspekt ofrånkomligen är sammanväxt med utvecklingsaspekten.